

İSTANBUL GEZGİNLERİ

Aksiyon 37 / 21.09.2014

KADIRGA - KUMKAPI

İçindekiler

Dede Efendi Evi	3
Akbıyık Camii	4
Nakilbent Sarnıcı	4
Nakilbend Hasan Ağa Camii	4
Sphendon	5
Küçük Ayasofya Camii ve Külliyesi	5
Sokollu Mehmed Paşa Külliyesi	6
Kadırga	8
Cüнди (Cinci) Meydanı	9
Esmâ Sultan Meydan Çeşmesi ve Namazgâhı	9
Yahya Paşa Sıbyan Mektebi ve Kadırga Hamamı	10
Kumkapı	10
Aya Kiryaki	11
Behram Çavuş Camii	11
Surp Harutyun Ermeni Kilisesi	11
Panayia Elfida Rum Ortodoks Kilisesi	11
Bezciyan Ermeni Okulu	12
Ermeni Patrikhanesi ve Surp Asvazdzin Kilisesi	14
Nalbant Camii ve Sıbyan Mektebi	16
Katip Kasım Camii	16
Aya Theodoros Kilisesi	16
Yenikapı	17

Dede Efendi Evi

1778 senesinde İstanbul'da doğan Hamamizade İsmail Dede Efendi sıbyan mektebinde sesiyle dikkat çekmiş ve bir tören sırasında okuduğu ilahiyi dinleyen Uncuzade Mehmed Efendi tarafından himaye altına alınmıştır. Okullarını bitirdikten sonra da Mehmed Efendi'nin referansı ile defterdarlıkta memur olarak işe başladı. Bir yandan da Yenikapı Mevlevihanesi'nde ayinleri takip etti. 1798'de işini bırakıp mevlevihaneye giderek 'dede' olabilmek için 1001 gün çile çekmeye karar verdi. Çile çekerken yaptığı bir beste dönemin padişahı bestekar III. Selim'in kulağına kadar gitti ve III. Selim ısrarlı bir şekilde onu saraya hanende olarak saraya almak istedi. Bunun üzerine dönemin Yenikapı Mevlevihanesi Postnişin'i Utki Dede tarafından çilesinin son senesi bağışlandı. İsmail Efendi artık dedeydi ve sarayda hanende idi. Babasının mesleği olan hamamcılıktan dolayı da kendisine verilen Hamamizade lakabı ile birlikte ismi Hamamizade İsmail Dede Efendi olmuştur.

III. Selim döneminden sonra IV. Mustafa ve II. Mahmut dönemlerinde de saraydaki görevine devam etti. II. Mahmut devrinde 1818 senesinde padişahın kendisine tahsis ettiği evde 28 yıl eşi ve kızlarıyla yaşamıştır.

Hamamizade İsmail Dede Efendi 1846 yılında Hac vazifesini yerine getirmek için gittiği Mekke'de vefat etmiş ve oraya da defnedilmiştir.

Dede Efendi'nin bazı besteleri şöyledir:

- Yine bir gülnihal aldı bu gönlümü (Rast Semai)
- Yine neş'e-i muhabbet (Hicaz Yürük Semai)
- Ey büt-i nev-eda olmuşum müptela (Hicaz Semai)
- Şu karşıkı dağda bir yeşil çadır (Hicaz Köçekçe)

1818 senesinde İsmail Dede Efendi'ye tahsis edilen evin yapımı 1774'e tarihlenmektedir. Yapılan restorasyon 1996 yılında tamamlanmış ve ev 1997 senesinde müze ve etkinlik merkezi olarak hizmete açılmıştır.

Akbıyık Camii

Hacı Bayram Veli'nin halifelerinden, II. Murat ve Fatih döneminde yaşamış Akbıyık Dede isimli bir zat tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir. Akbıyık Dede'nin tam ismi bilinmemektedir, çeşitli rivayetler vardır. Çeşitli kaynaklarda şu isimlere rastlanmaktadır: Abdullah, Ahmed Muhyiddin, Mehmed Muhyiddin, Şemseddin. Caminin yapım tarihi de tam olarak bilinmez ancak vakfiyesi 1464'te düzenlendiği için bu tarihten biraz önce yaptırıldığı kabul edilebilir. Akbıyık Camii ilk yapıldığında bir mescit idi ve aynı zamanda bir tekkenin tevhidhanesi idi. Daha sonra minber eklenerek camiye çevrilmiştir. Etrafındaki ahşap tekke yapılarından günümüze bir şey kalmamıştır. Caminin kendisi de orijinalliğini koruyamamıştır. İlki 19.yy'ın sonlarında, sonuncusu da 1950'lerde olmak üzere iki kere onarım görmüştür. Osmanlı İstanbul'unda kibleye en yakın camii olduğu için "imamü'l-mesacid" ya da 'evvel-i kible' diye anılmaktadır.

Nakilbent Sarnıcı

Nakkaş Halıcılık ve Sarnıç Otel'in altında kalan Nakilbent Sarnıcı'nın orjinal ismi bilinmemektedir. Sarnıç 6.yy'a tarihlenmektedir ve Bizans İmparator'u I. Justinianos'un zamanından yapıldığı düşünülmektedir. İlk yapıldığı zamanlarda Büyük Saray'ın dışarısında kalmasına rağmen sonradan bahçeye dahil olmuştur ve büyük ihtimalle Büyük Saray'ın bahçelerinin sulanmasında kullanılmıştır.

Nakilbend Hasan Ağa Camii

Çandarlı Halil Paşa'nın silahtarlarından Nakilbend Hasan Ağa tarafından yaptırılmıştır. Yapım tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte 15. yy'ın sonu ile 16.yy'ın başlarında yapılmış olmalıdır. Hasan Ağa'nın etrafındakilere bol bol hikayeler, masallar anlattığı söylenebilir zira 'nakilbend' lakabı böyle kişiler için kullanılırdı.

Sphendon

At Meydanı olarak da bilinen Sultanahmet Meydanı'na 'At Meydanı' isminin verilmesinin nedeni Bizans İmparatorluğu zamanında burada bir hipodromun bulunuyor olmasıdır. İlk olarak Septimus Severus tarafından yaptırılan Hipodrom daha sonra I. Konstantin tarafından genişletilerek (4. yy) bilinen halini almıştır. Günümüzde hipodromdan geriye sadece bir tribünlerdeki taş koltukların bir parçası (Sultanahmet Camii'nin avlusunda) ve 'Sphendon' kalmıştır. Sphendon 'U' şeklindeki hipodromun kısa kenarlarından kavis olanına verilen isimdir. Kot farkından dolayı yüksektir. Bugün üzerindeki okul binasını taşımaktadır ve içerisinde kimi yerleri sularla dolu dehlizleri barındırmaktadır.

Küçük Ayasofya Camii ve Külliyesi

İmparator I. Iustinianos henüz imparator değilken amcası I. Iustinos'a (ya da ondan bir önceki imparator Anastasius'a) yapılacak olan bir suikast girişimine adı karıştığı için idam edilmek üzere göz altına alınır. Ancak bu arada iki aziz, Aziz Sergios ve Aziz Bakhos (Galerius Maximianus'un ordusundaki iki silah arkadaşı) İmparator I. Iustinos'un rüyasına girerler ve Iustinianos'un suçsuz olduğunu söylerler. Bunun üzerine İmparator yeğenini affeder.

İmparator I. Iustinianos da tahta geçtiği 527 senesinde bu iki azize teşekkür niteliğinde karısı Theodora ile birlikte bir kilise yaptırmaya karar verir. Daha önce Büyük Saray'ın bölümlerinden birisinin bulunduğu, Havariler Petrus ve Paulus adına yaptırılmış bir bazilikanın ve monofizit bir tarikatın manastırının bulunduğu alanda inşaat başlanır. İnşaatın tam olarak ne zaman tamamlandığı bilinmemekle birlikte 530 yılında bitmiş olması muhtemeldir.

451 Kadıköy Konsili'nde alınan karara göre hem Doğu hem de Batı Kiliseleri diofizit inancı benimsemişlerdi. Bu tarihten sonra monofizitler baskı altında tutulmaya başlanmışlardır. Ancak kendisi bir diofizit olan İmparator I. Iustinianos'un karısı Theodora monofizit

olduğu için ülkenin dört bir yanından gelen monofizit inanca sahip Hristiyanları bu kilisede himayesine almıştır.

Yaklaşık 1000 sene kilise olarak kullanılan yapı İstanbul'un Fatih tarafından fethinden sonra da bir süre kilise olarak kullanılmaya devam eder ama Sultan II. Beyazıt zamanında 1497 tarihinde Darüssaade Ağası Hüseyin Ağa tarafından camiye çevrilir. Camiye çevrilirlen hemen yanı başına bir tekke (ilk yapıldığında 36 hücresi varken günümüze 24 hücre erişebilmiştir) ve sıbyan mektebi ile bir de hamam (Çardaklı Hamam) yaptırılır.

Sıbyan Mektebi ile caminin 1938'e kadar kalan şadırvanı 1740 yılında minaresi ise 1762 yılında yeniden yaptırılmıştır. Bu minare 1936 yılında kürsüsüne kadar yıkılmış daha sonra 1955 tekrar tamamlanmıştır.

Kiliseyi camiye çeviren Darüssaade Ağası Hüseyin Ağa net olarak bilinmeyen bir suçundan dolayı idama mahkum edilmesinden sonra bir namaz çıkışı canını almak için gelen 'baltacıları' görünce kaçmaya yeltenir. Kendisinden daha hızlı olan bir baltacı Hüseyin Ağa koşarken kellesini vurur. Kopan kelle Hüseyin Ağa'nın kucığına düşer ve Hüseyin Ağa bu halde biraz daha koşmaya devam eder. Düştüğü yere de türbesi yapılarak oraya defnedilir. Bu yüzden kendisine 'Kesikbaş Hüseyin Ağa' da denilmektedir...

Sokollu Mehmed Paşa Külliyesi

Sokollu Mehmed Paşa Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murad dönemlerinde toplam 14 yıl sadrazam olarak görev alan Boşnak asıllı devlet adamıdır. Boşnak asıllıdır. Genel uygulamanın aksine varlıklı bir aileden devşirildiği için soyu çok net bir şekilde bilinmektedir. Asıl adı Bayo Sokoloviç'tir. Sokoloviçi kasabasında doğduğu için bu ismi almıştır.

Barbaros Hayrettin Paşa'nın ardından 'Kaptan-ı Derya' olmuş, burada gösterdiği başarılarla birlikte de 'Sadrazam'lığa kadar yükselmiştir. 1579 senesinde bir divan toplantısı sonrasında kendisine dilekçe

vermek isteyen ya da kendisinden bahşış isteyen bir meczup tarafından öldürülmüştür. Görevi başında ilen öldürüldüğü için şehit olarak kabul edilmektedir.

Külliyenin mimarı Mimar Sinan'dır. Sinan külliyei 1567-68 yılları arasında Selimiye Camii hazırlıkları yapılırken tasarlamış olmalıdır zira Sokollu Mehmed Paşa Külliyesi'nin büyük ölçüde tamamlandığı 1571-72 yıllarında zamanının büyük bölümünü Edirne'de geçirmiştir. Külliyeinin tüm yapıları (medrese, tekke) ile tamamlanması 1579 yılında Sokollu Mehmed Paşa'nın vefatından sonra olmuştur. Bu yüzdendir ki külliye daha çok Mehmed Paşa'nın eşi, II. Selim'in kızı İsmihan (Esmâ) Sultan'a mal edilir. Ancak caminin kitabesinde yapının patronunun Sokollu Mehmed Paşa olduğu açıkça yazmaktadır.

Külliyeye Mimar Sinan'ın en zor topografyalarda bile eşsiz eserler yapabilme kabiliyetini ortaya koymaktadır. Kot farkı 4-5 metreyi bulan bir yerde bu denli düzgün, sağlam ve çevreye uygun bir eser yapabilmek üstün bir mimari dehanın göstergesidir.

Külliyenin yapıldığı yerde daha önceden bir Bizans kilisesi olduğu, hatta bu kilisenin de Aya Anastasia olduğu tahmin ediliyor. 1930'lu yıllarda yapılan restorasyonlar sırasında camide Meryem Ana figürleri taşıyan taşlar bulunduğu caminin bu kiliseden devşirildiği iddia edildiyse de aslı yoktur, caminin kitabesinde kilisenin yıkıldığı açıkça yazmaktadır ayrıca elbette yıkılan kilisenin taşları caminin yapımında kullanılmış olabilir. Bu tarz devşirme taş, sütun kullanımı o dönemlerde oldukça yaygın olarak yapılmaktaydı.

Sokollu Mehmed Paşa Camisi'nin önemli bir özelliği de Hacer-ül Esved taşının 4 parçasının cami içerisinde bulunmasıdır. Kanuni Sultan Süleyman zamanında taşın muhafazası değiştirilirken kırılan 6 parça Kanuni'nin talimatıyla İstanbul'a getirilmiştir. Bu 6 parçanın birisi Edirne'de Eski Cami'de, birisi Kanuni Sultan Süleyman'ın türbesinde, geriye kalan 4 tanesi de bu camidedir. Sokollu Mehmed Paşa Camisi'ndeki dört parçanın bir tanesi cami girişinin üstündeki kemerde, birisi mihrabın üstünde, birisi minberin kapısının üstündeki kemerde, sonuncusu da minberin külâhının altındadır.

Külliye'nin avlusunu çevreleyen revaklı yapılar medresenin hücreleridir. Toplam 16 hücre bulunmaktadır. Avlunun ana giriş kapısının üstündeki yüksekçe yapı dershanesidir. Ayrıca sağ ve soldaki giriş kapılarının üzerinde de müezzin ve kayyum (cami hademesi) daireleri bulunmaktadır.

Külliye'nin caminin kible tarafında kalan kısmında tekke (zaviye) bulunmaktadır ayrıca hazire de buradadır. Sokollu Mehmed Paşa'nın iki torunu buraya defnedilmiştir.

Külliye'nin avlusunda ayrıca yarı yıkık halde İskender Ağa tarafından daha önce yaptırılmış Helvacı Camii'nin minaresi bulunmaktadır.

Kadırğa

Bizans İmparatorluğu zamanında İmparator I. Iustinianos tarafından yaptırılan adı yeni liman anlamına gelen 'Portus Nova'nın bulunduğu semttir. Portus Nova daha sonra I. Iustinianos'un yeğeni II. Iustinos zamanında kendisi ve eşi İmparatoriçe Sofia tarafından genişletilmiştir. Bundan sonradır ki ağırlıklı olarak Sofia Limanı olarak anılmaya başlanır.

Sofia Limanı bugünkü Kadırğa Parkı'nı dahi içine alacak kadar şehrin şehrin içine giriyordu. Surlarla çevriliydi ve önünde sürgülü bir demirkapı bulunmaktaydı. Kapı kapatıldığında içine yaklaşık 250 adet gemi alabilmekteydi. Limanın hemen arkasında 'sigma' adı verilen ve limana gelen tüccarların buluşma alanı olarak kullanılan bir meydan vardı. Bu liman Bizans İmparatorluğu'nun sonuna kadar kullanılmıştır.

İstanbul'un fethinden sonra da bir süre liman ve tersane olarak kullanılmaya devam eden Sofia Limanı, Galata Tershanesi'nin inşasından sonra önemini yitirmiş ve sadece küçük gemiler tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Zamanla o gemiler de limanı terk etmiş ve liman yavaş yavaş dolmaya başlamıştır. Bu sırada içerisinde hala birikinti şeklinde bir miktar su varken gezginlerin anlattıklarına göre limanın bir kaç tane de batık kadırğa

bulunmaktaymış, haliyle bu batıklar da semte bugün bilinen ismini vermiş.

Sonraki dönemlerde Osmanlı Devleti'nin seçkin aileleri bu semte yerleşmeye başlamış. Sokollu Mehmed Paşa'nın burada Mimar Sinan tarafından yapılan bir sarayı bulunmaktaymış. Onun dışında şehzadelerin zaman zaman kullandığı bir konak da yine Kadırga semtindeymiş.

Günümüzde eski önemini yitiren semtte limanın hiç bir izi kalmamıştır. Özgün konut dokusunu da tamamen yitirmiştir. Sonraki yüzyıllarda oluşan yapılaşma da günümüze sadece bir kaç sokakta taşınabilmiştir.

Cüнди (Cinci) Meydanı

Ata iyi binen kişilere cüнди denilmektedir. Osmanlı döneminde Kadırga Meydanı'nın hemen yanındaki, denize daha yakın ama daha küçük olan bu meydanda cirit oyunları oynanmış. O yüzden bu meydana 'Cüнди Meydanı' denilmiş. Ancak zamanla Cirit oyunu oynayanlar azaldıkça ve meydan bu özelliğini kaybettiğçe halk ağzında bu isim 'Cinci Meydanı'nda dönüşmüş. Cirit oynayanlar meydanı terk etmişler etmesine ama bir kere eğlenceye meyleden meydan bu özelliğini 1950'lere kadar korumuş. İstanbul'un bayram eğlencelerinin (Karaköz-Hacivat hayalileri, tuluat sanatçıları, cambazlar) yapıldığı en önemli yerlerden birisi olmuştur.

Esmâ Sultan Meydan Çeşmesi ve Namazgahı

Namazgahlar açık hava mescitleridir. Kimi zaman zeminden biraz yükseltilmiş ve bir kible taşı ile kiblesi belirlenmiştir, kimi zaman da minberleri bile vardır. Sultan III. Ahmed'in kızı Esmâ Sultan tarafından 1781 yılında yaptırılan bu namazgah ise çeşmeli namazgahlara güzel bir örnektir. Altı çeşme olan namazgahın üstüne bir merdiven yardımı ile çıkılıp orada namaz kılınabiliyordu. Tarihi yarımada içerisindeki tek örnektir.

Barok tarzda yapılan namazgahı Esmâ Sultan'ın vefat eden eşi Muhsinzade Mehmed Paşa'nın hatıratı için yaptırdığı bilinmektedir. Kitabesi döneminin ünlü şairi Tevfik Efendi tarafından kaleme alınmıştır.

Yahya Paşa Sıbyan Mektebi ve Kadırğa Hamamı

II. Beyazıt dönemi vezirlerinden, Anadolu ve Rumeli Beylerbeyliği de yapmış Yahya Paşa tarafından yaptırılmışlardır. Yapılış tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte 1506 senesi olduğu tahmin edilmektedir. Çifte hamam özelliği gösteren hamam bugün hala kullanılmaktadır. Hamamın girişinde yapım tarihi 1741 olarak görünse de muhtemelen bu tarihte Mısır Valisi olan Yahya Paşa tarafından onarıldığı ya da tekrar inşa edildiği için bu bilgi verilmektedir.

Kumkapı

Bizans İmparatorluğu döneminde burada bulunan limana 'Küçük iskele' anlamında gelen 'Konto Skalion' adı verilirdi. Limanda bir de tersane bulunmaktaydı ve tersane 1263 yılında İmparator Mihael Palegelos tarafından yaptırılan bir duvarla korunmaktaydı. Bu duvarlar zamanla yıkılmakla birlikte temel kısmı 1819 yılında çıkan bir yangın sonrasında ortaya çıkmıştır. Zamanla kumla dolan liman yerini şehre kum getiren gemilerin yanaştığı iskelelere bırakmıştır. Bu, semtin ismini nerden aldığına dair bir iddiadır. İkinci bir iddia da zamanında burada bulunan kumsallardan ismini aldığı yönündedir. Zira hemen yanındaki Samatya semtinin de Rumca ismi olan Psamatya kumluk anlamına gelmektedir.

İstanbul'un fethinden sonra ilk başlarda yoğun olarak Rumların yaşadığı semtte zamanla Ermeni nüfus ağırlık kazanmaya başlamıştır. Ermeni Patrikhanesi'nin de buraya taşınması ile birlikte semt iyice Ermeni semti görünümünü kazanmıştır. Bu görünümü de 1950'lere kadar sürdüren semt bugün çok kozmopolit bir yapıya sahiptir. Tarih boyunca balıkçıların ikamet ettiği bir semt olan Kumkapı balık

restoranları ve başta Kör Agop'un meyhanesi olmak üzere bir çok meyhaneye ev sahipliği yapmaktadır.

Aya Kiryaki

Hakkındaki en eski kaynak 1583 tarihli olan Aya Kiryaki Kilisesi aradan geçen yaklaşık 500 sene içerisinde bir çok kez onarılmış ve bir çok kez de yeniden inşa edilmiştir. Son olarak 1894 depreminde yıkılmıştır. Tekrar inşa edilmesi için 1895'de yapımına başlanmış ve 1901 senesinde ibadete açılmıştır. Mimarı Yedikuleli Periklifio Tiadis olan Aya Kiryaki Kilisesi adını Allah'ın isimlerinden almaktadır.

Behram Çavuş Camii

Sokollu Mehmed Paşa zamanında başçavuş olan Behram Çavuş tarafından 1595-96 yılları arasında yaptırılmıştır. 1865 senesinde çıkan Büyük Hocapaşa yangınında tamamen yanmış ancak 1881 yılında yeniden yapılmıştır. Son olarak 1957 yılında onarılmıştır. Yapılsak olarak özelliğini korumamakla beraber mihrabın iki kenarındaki şamdanlardan birisinin üzerinde yapım tarihi yazmaktadır.

Surp Harutyun Ermeni Kilisesi

Daha önce 1832 yılında ahşap olarak yapılan ve Hz. İsa'nın dirilişine ithaf edilen Surp Harutyun Kilisesi, bir süre sonra Kazaz Artin Amira Bezciyan tarafından genişletilir ve yanına da bir okul yaptırılır. Yapılan bu kilise yetersiz kalınca 1855 yılında kagir olarak yeniden inşa edilir. Okul 1981 yılına kadar hizmet verir ancak bu tarihte öğrenci yetersizliği nedeni ile kapatılır.

Panayia Elfida Rum Ortodoks Kilisesi

Daha önce çeşitli nedenlerle bir kaç kez harap olan ve 15. yy'da perhz gününe ithafen verilen ismi ile 'Elpis ton Apelpismenon' olarak bilinen Panayia Elfida Kilisesi 1895 senesinde inşa edilmiştir. Mimarı

Vasilios Tsilenis'tir. Avlusunda Ayios Yeroryios isimli bir ayazma bulunmaktadır. Yine avlusunda bulunan okul ise 1957 yılından beri kullanılmamaktadır. Kilisenin isminde 'Panayia' Hz. Meryem'i temsil ederken, 'Elphida' ise umut anlamında gelmektedir.

Bezciyan Ermeni Okulu

Karslı bir tüccar olan Boğos Efendi işleri kötü gidince İstanbul'a göçer. İstanbul'a geldiğinde de bir hemşehrisinin yanında işe başlar. Onun dokuduğu bezleri satmaktadır. Gel zaman git zaman evlenir ve bir oğlu olur, adını Harutyun (Artin) koyar. Artin okulunu bitirdikten sonra Kapalıçarşı'daki bir ipek esnafının yanına çırak olarak verilir. Bu yüzden kendisine 'kazaz' lakabı ile birlikte 'Kazaz Artin' denilmeye başlanır. 24 yaşına geldiğinde de kendi iş yerini kurar. Bu sırada sevilen bir esnaf olmayı da başarır. Baba mesleğinden dolayı da Kazaz Artin Bezciyan olarak bilinir.

1802 senesinde dönemin Darphane Emini Ohannes Düzyan ipek iltizamını elde edince bu işlerin başına birisini geçirmek ister. Aldığı tavsiyeler üzerine bu görevi Kazaz Artin'e önerir. Artin düşünmeden kabul eder. Böylece saray ve devlet adamları ile yakın bir konuma gelir. Artin bu görevi de layığıyla yapar. Hatta Kabakçı İsyanı sonrasında kellesi istenen Ohannes Düzyan'ı Yeniçeri Ağa'sı ile görüşerek ve bir hayli de rüşvet vererek ipten alır. Bundan sonradır ki Düzyan ailesinden biri olarak kabul edilmiştir aile tarafından. Hatta Düzyanlar ipek iltizamı sona erdikten sonra da Artin'i bırakmamışlar ve Ohannes Düzyan onu Darphane'de uygun bir memuriyete de almıştır.

Ohannes Düzyan'ın ölümünden sonra Darphane eminliğine bir süre vekaleten oğulları baktıysa da iki sene onların da üstüne Abdurrahman Feyzi Efendi getirildi. Kazaz Artin bu dönemde yapılan usulsüzlükler konusunda Düzyan ailesinin fertlerini defaetle uyarır. Ancak herhangi bir düzelme olmadığını görür, bunun üzerine de kendisinin zimmetinde herhangi bir şey olmadığını dair bir belge alarak istifa eder. Bir süre sonra yapılan usulsüzlükler gün yüzüne çıkınca da Abdurrahman Feyzi Efendi sürgüne gönderilir, Düzyan ailesinin fertlerinin birçoğu idam edilir, diğerleri de sürgüne

gönderilir. Henüz soruşturma devam ederken Kirkor Amira Balyan'ın tavsiyesi ile Kazaz Artin Darphane eminiğine getirilir.

Darphane Emini olan Artin artık hem devlet ricaline daha da yakındır hem de cemaati içerisinde daha fazla sayılmaya başlanır. Cemaat yönetiminde daha etkin rol almaya başlar. Katolik Ermenilerle Ortodoks Ermeniler arasındaki gerginliği azaltmak için uğraşır. Kısmen de başarılı olur ama sonrasında beklenmedik bir şekilde olaylar çıkar. Bu olaylardan sonra Kazaz Artin halkı kıskırtmak suçundan sürgün edilir. Sürgüne giderken Darphane'den bir belge ister Artin. O belgede kendisinin herhangi bir usulsüzlüğe karışmadığı, görevi gereği hesabını vermediği herhangi bir durumun olmadığı ve halkı kıskırtman suçundan dolayı sürgün edildiği yazar. Kazaz Artin için sürgün günleri fazla uzun sürmez, henüz bir sene dolamadan affedilir, İstanbul'a ve görevinin başına geri döner. Görevinde çok başarılıdır. Sultan II. Mahmud'un danışmanlığını da yapmaktadır. Alınmasına yardımcı olduğu kararlardan dolayı kendisine en üst düzey nişan olan 'Tasvir-i Hümayun Nişanı' verilir ki Osmanlı tarihi boyunca bu nişanı alabilmiş tek gayrimüslimdir. Ermeni Cemaati için söylenegelen 'Teba-i Sadıka' ünvanı onun gösterdiği üstün başarılarından dolayı kullanılmaya başlanmıştır.

Sürgün sonrasında sanılanın aksine cemaat işlerinden elini ayağını çekmemiş, aksine cemaat yönetiminde daha aktif rol almaya başlamıştır. II. Mahmud'a çok yakın olması sayesinde Ermeni Cemaati için bir takım imtiyazlar elde edebilmekteydi. Konumu nedeniyle edindiği servetini de ağırlıklı olarak hayır işleri için kullanırdı. Bu yüzden kendisine cemaat tarafından 'Emir'den türeyen Amira lakabı verilir, yani prens.

1771 senesinde doğduğunda adı sadece Artin iken artık Kazaz Artin Amira Bezciyan olmuştur. Cemaati için yaptırdığı yapılardan bazıları şunlardır:

- Kartal Surp Nişan Kilisesi ve Okulu
- Patrikhane Binası
- Beyoğlu Kız Okulu
- Kumkapı Patriklik Kompleksi (3 büyük, 3 küçük kilise, diğer yapılar)
- Surp Arekelots Azkayin Okulu
- Hasköy Surp İsdepanos Kilisesi
- Zeytinburnu Surp Hagop Kilisesi

- Boğosyan Erkek Okulu
- Varvaryan Kız Okulu
- Topkapı Bezciyan Okulu
- Eyüp Karma Okulu
- Kumkapı Surp Harutyun Kilisesi
- Eyüp Surp Yeğya Kilisesi
- Ve bir zamanlar kendisinin de sıralarında okuduğu, 1719 yılında yapılan ama 1826 yılında yanan okulun yerine 1830 yılında yaptırdığı Kumkapı Bezciyan Okulu. (Okul sonradan 1914-24 yılları arasında yenilenmiştir.)

Bezciyan, tüm bu eserlerin yanı sıra kendisini en çok heyecanlandıran eseri 'Surp Pırgıç Hastanesi' tamamlanmadan 1834 senesinde vefat eder. Henüz hayattayken Sultan II. Mahmut'tan aldığı ferman sayesinde 'Patriklik Kilisesi' olan 'Surp Asvadzadzin Kilisesi'ndeki Harutyun Şapeli'ne defnedilir.

Bugün bile hala saygı ve sevgi ile anılan Bezciyan'ın yaşadığı dönem için Ermeni Cemaati'nin 'Bezciyan Dönemi'; geride bıraktığı eserlerine de 'Bezciyan Emaneti' denilmektedir.

Ermeni Patrikhanesi ve Surp Asvadzadzin Kilisesi

İstanbul'da Bizans İmparatorluğu zamanında da bir Ermeni cemaatinin olduğu bilinmektedir. Fetih sonrasında ise Fatih Sultan Mehmet'in özel gayretleriyle bu cemaatin nüfusu Anadolu'nun çeşitli illerindeki Ermenilerin İstanbul'a göç ettirilmesiyle artırılmaya çalışılmıştır. Fatih bunu yaparken elbette birçok amacı vardı. Mesela Bizans'tan harabe olarak devraldığı İstanbul'un yeniden inşasında sanatçı kişilikleri ön planda olan Ermeni ustalardan faydalanmak, mesela İstanbul'u Ermeni cemaatinin merkezi haline getirerek bu cemaatin merkezinin kendisine yakın olmasını sağlamak, mesela İstanbul'daki Rum nüfusun karşısında bir denge unsuru olarak bulunmalarını sağlamak...

Fatih sadece İstanbul'daki Ermeni nüfusun artırmakla yetinmemiş, daha önceden bir Bursa ziyareti sırasında tanıştığı Episkopos Hovagim'i ile cemaatini de İstanbul'a davet etmiş ve 1461 senesinde

kendisini Rum Patrik'i ile aynı yetkilere sahip Ermeni Patrik'i olarak ilan etmiştir. Patrikhane ilk kurulduğunda Galata'daki Surp Lusavoriç Kilisesi'ni merkez edinmiştir ancak hemen sonrasında Ermeni nüfusun daha yoğun olduğu Samatya'ya taşınmıştır. Kendilerine burada bulunan ve Sulu Manastır olarak bilinen Rum Kilisesi tahsis edilmiştir. 1461 senesinden 1641 senesine kadar burada faaliyet gösteren Patrikhane bu tarihte Kumkapı'ya taşınmıştır. Burada da yine daha önce Rumların elinde bulunan ve Meryem Ana'ya ithaf edilmiş eski bir klişe olan Surp Asvazdzadin (Meryem Ana) Kilisesi Patriklik Kilisesi olarak kullanılmıştır. Bu kilise 1762 'de çıkan bir yangında yandıktan sonra kısa sürede kabaca yenilenmiş ama aslı yenilemesi 1820 yılında yapılmıştır. Ancak 1826 yılında 'Büyük Hocapaşa Yangını'nda yeniden yanmıştır. Kilisesinin kullanılamaz olduğu dönemlerde Patrikhane faaliyetlerine Samatya'da devam etmiştir.

1826 yangınından sonra Artin Bezciyan'ın maddi katkıları ile mimarlar Kirkor Balyan ve Garabet Devletyan'ın plan ve uygulamaları ile yeniden inşa edilen patrikhane ve Patrikhane Kilisesi Surp Asvazdzadin daha sonra büyük ölçüde yıktırılarak 1913 senesinde tekrar yapılır. Çan kulesi 1845 yılında yapılan onarım sırasında eklenmiştir.

Ermeni Patriklik Kilisesi aslında üç kiliseden oluşan bir komplekstir. Surp Asvazdzadin Kilisesi'nin yanı sıra 1828 yılında yaptırılan Surp Haç ve Surp Vortvots Vorodman Kiliseleri kompleksi oluşturmaktadır. Ayrıca ana kilisenin kuzey duvarına bitişik Surp Harutyun, Surp Haç Kilisesi'nin yanına Surp Hıraşdagabet ve Surp Vortvots Vorodman Kilisesi'nin yanına da Surp Dzinunt şapelini yine 1828 yılında yaptırılmıştır. Bunlardan Surp Hıraşdagabet sonradan yıktırılmıştır.

Ana kilisenin güneybatı köşesinde Patrik II. Varjabedian'ın, Surp Harutyun Şapeli'nin içinde de Kazaz Artin Amira Bezciyan'ın mezarları bulunur. Kazaz Artin'in mezarı yanından Ayios Theodoros Ayazma'sına inilir.

Günümüzde Ermeni Patriği II. Mesrob Mutafyan'dır. Patrikhane geleneğine göre Patrik seçilen birisi vefat edene kadar Patrik'tir. Ancak Mutafyan 2010 yılında rahatsızlığı nedeniyle teoride hala Patrik olmasına rağmen pratikte bu görevden çekilmiştir. Kendisine Aram Ateşyan 'eşpatrik' olarak vekalet etmektedir.

Nalbant Camii ve Sıbyan Mektebi

1470 yılında, fetihten henüz 17 sene sonra yapılan, İstanbul'un ilk camilerinden olan ama bugün özelliğini tamamen yitirmiş olan Nalbant Camii'nin banisi İshak Veli'dir. İshak Veli Fatih Sultan Mehmed'in cerrahlarından ve mezarı da hemen caminin köşe başındadır. Fatih'in ölümünde İshak Veli'nin de parmağı olduğu söylenmektedir. Uzun yıllar metruk kalan sıbyan mektebi de şu günlerde restore edilmektedir.

Katip Kasım Camii

II. Beyazıt dönemi katiplerinden Kasım Bey tarafından yaptırılmıştır. Her ne kadar kapısında yapım tarihi 1500 olarak gösterilse de ne zaman yaptırıldığı tam olarak bilinmemektedir. 1504 senesinde tanzim edilmiş vakfiyesi bulunmaktadır. 1691 senesinde yenilediği kaynaklarda belirtilmektedir ayrıca 2005 senesinde kapsamlı bir restorasyondan geçirilmiştir. Orjinalliği korumamaktadır.

Aya Theodoros Kilisesi

İlk olarak ne zaman yapıldığı tam olarak bilinmemekle birlikte 1583 tarihli, kiliselerin listelendiği bir eserde ismi geçmektedir. Bir çok kez yenilenen kilise son olarak 1830 da yeniden yapılmıştır. 6-7 Eylül olaylarının oldukça harap ettiği kilise bu olaylardan sonra da bir onarım geçirmiştir. Avlusunda aynı isimle bir de ayazması bulunmaktadır. Ayrıca yine avlusunda Langa Özel Rum İlkokulu faaliyet göstermektedir.

Yenikapı

Bizans İmparatoru I. Theodosius'un yaptırdığı genel olarak onun ismi ile anılan ama kimi kaynaklarda da Eleutherios Limanı olarak geçen Theodosiun Limanı'nın bulunduğu bölgedir. Liman 4. yy'ın sonlarında yaptırılmıştır. Yapıldığı yer Lycos (Bayrampaşa) Deresi'nin denize döküldüğü bölge olduğu için dere tarafından taşınan alüvyonlarla zaman içerisinde dolmuştur. Ancak yine 11.yy'a kadar liman olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bölgeye o dönemlerde dışarısı anlamında gelen Vlanga denilmekteydi zira surlarla deniz arasındaki alan dolduğu için burada sur dışında bir mahalle oluşmuştu.

Osmanlı döneminde Vlanga ismi evrilerek Langa halini almıştır. Bereketli alüvyonlarla dolan bölge ise bostan olarak kullanılmıştır. Yenikapı ise daha çok bu Langa semtinin sahil kesiminde kalan bölümüdür.

2004 yılında Marmaray çalışmaları için yapılmaya başlanan kazılar İstanbul tarihini değiştirecek cinsten bulguların ele geçmesini sağladı. Deniz seviyesinin 3 metre üstünde başlayan kazılarda, 1 metre altına kadar Osmanlı dönemi eserlerinin, 1 metre altından 6,5 metre altına kadar olan kısımda ise erken Bizans dönemine ait eserler bulunmuştur. Burada yapılan kazılarda bulunan 35 antik gemi kalıntısı, dünyanın en zengin antik gemi koleksiyonunu oluşturmuştur. Liman kompleksine ait eserlerin yanı sıra (iskeleler, dalgakıranlar, rıhtım taşları), kilise kalıntıları da buluntular arasındadır.

Yenikapı kazıları sırasında elde edilen en önemli bulgulardan birisi de neolitik döneme ait mezarlar ve diğer eserlerdir. Bu buluntularla birlikte şehrin geçmişi günümüzden 8500, daha önce bilinenden 1500 yıl geriye taşınmıştır.

Kazılar sırasında bulunan milyonlarca buluntu sergilenecekleri günü beklemektedir...

www.istanbulgezginleri.com

 /IstanbulGezginleri

 /gezginist